

W trójkącie Polska-Ukraina-Unia Europejska (Spory Polski z mainstreamem UE a perspektywa integracji europejskiej dla Ukrainy)

Zmiana rządu w Polsce na konserwatywny w 2015 r. wyznacza początek ciągnących się od tego czasu sporów Rzeczypospolitej z obozem politycznym sprawującym władzę w Unii Europejskiej. Konflikty te często są ukazywane ukraińskiej opinii publicznej jako dowód na rzecz tezy, że polska demokracja choruje, a sama Polska – niegdysiejszy „wzór transformacji od komunizmu do europejskości” - utraciła swą pozycję w łonie UE, a zatem i zdolność do skutecznego promowania procesu integracji europejskiej Ukrainy¹. To pogląd potrójnie błędny. Demokracja w Polsce ma się dobrze, pochwały i kariery polityków polskich „płynących w głównym nurcie integracji europejskiej” – tzn. dostosowujących się do życzeń Berlina i Paryża, nie oznaczały silnej pozycji Polski w UE przed 2015 r., a spory Warszawy z Brukselą w długofalowej perspektywie służą otwieraniu się UE na Kijów, zaś w perspektywie krótko i średnioterminowej proces europejskiej integracji Ukrainy stanął w miejscu, niezależnie od tego sporu. Teza pierwsza nie wymaga dowodzenia – Polska rządzona jest zgodnie z wolą większości aktywnych polskich wyborców, którzy w uczciwych wyborach w latach 2019-2020 przedłużyli demokratyczny mandat do rządu zarówno Zjednoczonej Prawicy, jak i prezydentowi Andrzejowi Dudzie, a także na rzecz rządzącego w Polsce od 2015 r. ugrupowania rozstrzygnęli wybory krajowe do Parlamentu Europejskiego. Potwierdzenie tezy drugiej wymagałoby osobnego dużego artykułu. Tu odnotujmy jedynie, że legendarna „silna pozycja Polski w UE”, przed 2015 r., o ile mierzona jest nie ilością pochwał, ale spraw, w których wola polityczna Warszawy została przeforsowana, była bezobjawowa² z chlubnym wyjątkiem inicjatywy Partnerstwa Wschodniego, zrodzonego w szczególnych okolicznościach i odpowiadającego wówczas potrzebom politycznym zarówno Polski jak i Niemiec³. Wola polityczna Warszawy jest

¹ Najświeższy przykład tego typu rozumowania patrz: В. Портников, *Україна ризикує втратити «польського адвоката» в ЄС*, „Радіо Свобода”, 09 жовтня 2021, <https://www.radiosvoboda.org/a/ukrayina-yes-polshcha/31500752.html>.

² W kontekście ukraińskim najlepiej widoczne było to na przykładzie sprzeciwu UE wobec poszerzenia strefy małego ruchu granicznego między Polską a Ukrainą, odmówieniu Polsce miejsca przy tzw. stoliku ukraińskim na szczycie ASEAN w Mediolanie w 2015 r. mimo publicznie zgłaszanych przez ministra Grzegorza Schetynę polskich oczekiwań w tym zakresie, wysokiej absencji przywódców głównych państw UE na szczycie Partnerstwa Wschodniego w Warszawie w 2011 r. i lekceważeniu interesów Polski w chwili podpisywania przez Niemcy kontraktu na budowę dla rosyjskiego Ministerstwa Obrony Centrum Szkolenia Wojsk Lądowych w Mulino pod Nowogrodem Niżnym (2011), a przez Francję na dostawę okrętów desantowych typu Mistral. W wymiarze wewnątrzunijnym czołowym symbolem realiów jest odrzucenie wszystkich polskich postulatów zgłoszonych na przełomie lat 2011/2012 przy okazji negocjowania paktu fiskalnego z postulatem przyznania RP statusu stałego obserwatora na szczytach eurogrupy włącznie.

³ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Polska polityka wschodnia 1989-2015. Wymiar narodowy i unijny*, OMP: Kraków 2016, s.

zaś obecnie forsowana na arenie międzynarodowej znacznie częściej niż przed 2015 r.⁴. Udowodnieniu tez trzeciej i czwartej poświęcony będzie zaś niniejszy artykuł.

Realia integracji z UE – stagnacja po sukcesach

W latach 2014-2021 Ukraina osiągnęła w relacjach z UE to co było do osiągnięcia (stowarzyszenie⁵ wraz z pogłębioną Strefą Wolnego Handlu – DCFTA⁶, ruch bezwizowy⁷ i umowę o wspólnej przestrzeni powietrznej⁸). Nie ma przesłanek do prognozowania, że proces ten będzie postępował dalej. Nie ma to nic wspólnego z taką czy inną pozycją Polski w UE.

Rozszerzenie UE na jakikolwiek biedny kraj jest skrajnie niepopularne wśród wyborców w wiodących państwach Unii. Wyrazistym tego przejawem było odrzucenie przez Holendrów w referendum układu stowarzyszeniowego Ukrainy z UE⁹. Akt ten miał charakter konsultacyjny i jego wynik nie miał mocy wiążącej - nie powstrzymał stowarzyszenia¹⁰, ale oddaje on nastroje elektoratów w Europie Zachodniej, z którymi każdy demokratyczny rząd musi się liczyć. Podobne nastawienie opinii publicznej panuje we Francji. Skala niechęci elektoratu francuskiego do poszerzania Unii na wschód jest na tyle duża, że stała się motywem poczynań prezydenta Emmanuela Macrona, który licząc, że gesty te dadzą mu zyski wyborcze, ostentacyjnie obrażał Ukraińców jako niepożądanych we Francji imigrantów¹¹. Pozytywny wynik referendum nad Sekwaną na temat przystąpienia Ukrainy do UE jest więc nieprawdopodobny. Tymczasem, Francja jeszcze w 2005 r. wprowadziła do swej konstytucji

⁴ Lista spraw rozstrzygniętych po myśli Polski w latach 2015-2017 patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Odpowiedzialność i skuteczność. Dyplomacja RP 2015-2017 (5)*, „Gazeta Polska Codziennie”, nr 8(1922), 11 stycznia 2018, s.14-15. W kolejnych latach można ją wydłużać np. o odrzucenie kandydatury Franasa Timmermansa na szefa Komisji Europejskiej, otwarcie pięciu kanałów TVP na Litwie i odblokowanie inwestycji Orłenu w Możejkach, powstanie Trójkąta Lubelskiego, finalizację Baltic Pipe itd.

⁵ *New legal basis and framework for EU-Ukraine relations is established by the EU-Ukraine Association Agreement (AA)*, EU-Ukraine relations, 16 December 2019, Mission of Ukraine to the North Atlantic Treaty Organization, <https://nato.mfa.gov.ua/en/about-ukraine/european-integration/eu-ukraine-relations>.

⁶ *EU-Ukraine Deep and Comprehensive Free Trade Area*, 30 October 2020, Mission of Ukraine to the European Union, <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/en/2633-relations/torgovelo-ekonomichne-spivrobitnictvo-ukrayina-yes/zona-vilnoyi-torgivli-mizh-ukrayinoyu-ta-yes>. O DCFTA UE-Ukraina szerzej patrz: E. Radomska, *DCFTA – umowa o strefie wolnego handle Ukrainy z Unia Europejską – szanse, zagrożenia, wyzwania*, „Kwartalnik Naukowy Uczelni Vistula”, nr 2(55)2017, s.61-83. Por.: M. Vošta, S. Musiyenko, J. Ahrám, *Ukraine-EU Deep and Comprehensive Free Trade Area as Part of Eastern Partnership initiative*, „Journal of International Studies”, Vol. 9, No 3, 2016, ss. 21-35.

⁷ *Visas: Council adopts regulation on visa liberalisation for Ukrainian citizens*, Council of the EU Press release 11 May 2017, European Council, Council of the European Union, <https://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/05/11/visa-liberalisation-ukraine/>.

⁸ I. Trusewicz, *Ukraina i Unia podpisały umowę o wspólnej przestrzeni powietrznej*, „Rzeczpospolita”, 12.10.2021, <https://www.rp.pl/transport/art19007221-ukraina-i-unia-podpisaly-umowe-o-wspolnej-przestrzeni-powietrznej>.

⁹ R. Sadowski, *Holendrzy odrzucają umowę stowarzyszeniową UE z Ukrainą*, „Analizy OSW”, 13.04.2016, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2016-04-13/holendrzy-odrzucaja-umowe-stowarzyszeniowa-ue-z-ukraina>. Por.: *Ostateczny wynik z Holandii. 61 proc. przeciwko stowarzyszeniu UE z Ukrainą*, TVN24, 12 kwietnia 2016, <https://www.tvn24.pl/wiadomosci-ze-swiata,2/referendum-w-holandii-61-proc-przeciwko-stowarzyszeniu-ue-z-ukraina,635104.html>.

¹⁰ T. Bielecki, *Rząd Holandii nie będzie blokować umowy stowarzyszeniowej UE z Ukrainą. Mimo przegranego referendum w tej sprawie, Bruksela*, „Gazeta Wyborcza”, 31 października 2016, <http://wyborcza.pl/7,75399,20916354,rzad-holandii-nie-chce-blokowac-umowy-stowarzyszeniowej-ue-z.html>

¹¹ *“L'échec de Notre Modèle se conjugue avec la crise que vit l'islam”*. *Tête à tête avec Macron*, «Valeurs Actuelles», N°4327, 31 Octobre – 6 Novembre 2019, s.28. Patrz też: *Macron provokes diplomatic incident with Bulgaria, Ukraine*, «Euractiv» 4 listopada 2019, <https://www.euractiv.com/section/politics/news/macron-provokes-diplomatic-incident-with-bulgaria-ukraine/>. Por.: J. Hanke Vela, *Bulgaria and Ukraine issue formal protest over Macron's migration remarks*, “Politico”, 2 November 2019, <https://www.politico.eu/article/bulgaria-and-ukraine-issue-formal-protest-over-macrons-migration-remarks/>.

(art. 88-5) wymóg ratyfikowania w referendum każdego następnego traktatu akcesyjnego z państwem, którego ludność przekraczałaby 5% populacji UE¹².

Perspektywę realnego otwierania się Unii na Ukrainę dodatkowo pogarsza skala rosyjskich zdolności do korumpowania prominentnych polityków państw członkowskich UE i wpływania w ten sposób na ich politykę, także wobec Kijowa¹³.

Wyczerpanie się potencjału orientacji na Niemcy

Od czasów prezydenta Petra Poroszenki Ukraina w swej drodze ku Unii Europejskiej orientowała się na Niemcy. Było to założenie teoretycznie słuszne, ale jego cel był i pozostaje praktycznie nieosiągalny. Obecne perspektywy kontynuacji procesu zbliżenia Ukrainy do UE określane są bowiem przez dwa czynniki – wyżej wskazaną niechęć społeczeństw państw rdzenia „starej unii” do poszerzania jej na kogokolwiek (poza bogatymi państwami starego Zachodu jak Norwegia, Islandia czy Szwajcaria, które jednak nie planują przystąpienia do UE) oraz przez niemiecko-rosyjskie interesy gazowe. Orientacja na Niemcy jako na mocarstwo zarządzające Unią, z ukraińskiego punktu widzenia wyczerpała więc po 2017 r. (tzn. po wejściu w życie umowy stowarzyszeniowej) swoje możliwości osiągnięcia kolejnych sukcesów. Rok 2021 w szczególny sposób ukazał zaś skalę determinacji Niemiec co do współpracy z Rosją na rzecz ukończenia budowy Nord Stream 2 i pozorną jedynie troskę Berlina o zabezpieczenie w tym kontekście interesów Ukrainy¹⁴. Wynik wyborów w Niemczech nie pozwala żywić złudzeń co do możliwości głębokiej rewizji dotychczasowej polityki RFN w omawianej kwestii¹⁵.

Zwrot w polityce USA

Nowo wybrany prezydent Joe Biden od dawna zapowiadał „odbudowę relacji z Europą”, ale Europa w tym rozumieniu to Niemcy i Francja, te zaś chcą porozumienia z Rosją. Nie można zaś jednocześnie odbudowywać relacji z Berlinem i nakładać sankcji na Nord Stream 2. W efekcie przyniosło to zgodę Waszyngtonu na finalizację tego niemiecko-rosyjskiego projektu, przy wyraźnym zlekceważeniu przez USA nie tylko sojuszników ze

¹² *Constitution*, s. 37. http://www.assemblee-nationale.fr/connaissance/constitution_11-2011.pdf.

¹³ Listę prominentnych polityków UE skorumpowanych przez Rosję otwiera Gerhardt Schröder, ale obejmuje ona także dwóch byłych kanclerzy Austrii: Wolfganga Schüssela – od 2019 r. członka rady dyrektorów Łukoilu (patrz: A. Kublik, *Były kanclerz Austrii w rosyjskiej kompanii naftowej*, „Gazeta Wyborcza”, 7 marca 2019, <https://wyborcza.pl/7,155287,24524011,byly-kanclerz-austrii-w-rosyjskiej-kompanii-naftowej.html>) i Christiana Kerna – obecnie w radzie dyrektorów Rosyjskich Kolei Żelaznych (*Austriacki polityk w radzie Rosyjskich Kolei. Synekura byłego kanclerza*, „TVP Info”, 17.07.2019, <https://www.tvp.info/43527365/rosja-byly-kanclerz-austrii-christian-kern-dyrektorem-rzd>). Dobrze opłacanymi lobbystami Gazpromu są też były premier Szwecji Göran Persson i były premier Finlandii Paavo Lipponen. Znane były bliskie relacje Putina z Silvio Berlusconiem, a brat byłego szefa sztabu Armii Francuskiej Philippe de Villiers otwierał biznesy na okupowanym Krymie (*Krym, Kreml, kredyt. Jak francuska prawica pokochała Putina*, Magazyn TVN24, 30 stycznia 2021, <https://tvn24.pl/magazyn-tvn24/krym-kreml-kredyt-jak-francuska-prawica-pokochala-putina,17,349>). Ostatnim przykładem jest była minister spraw zagranicznych Austrii Karin Kneissl – już w 2021 r. nagrodzona posada w radzie nadzorczej Rosnieftu (M. Kucharczyk, *Austria: Była Szefowa MSZ w radzie nadzorczej Rosnieftu. Kiedyś tańczyła na swoim ślubie z Władimirem Putinem*, „EURACTIV.pl”, 5 marca 2021, <https://www.euractiv.pl/section/energia-i-srodowisko/news/austria-putin-rosnieft-karin-kneissl-gazprom-schroder-nord-stream-2/>). Wielce zagadkowy był także układ między Rosją a premierem Danii Larssem Løkke Rasmussenem (*Høvsgaard: Szantaż i przekupstwo czyli historia Nord Stream* (Rozmowa- B. Sawicki), „Biznes Alert”, 4 września 2017, <https://biznesalert.pl/nord-stream-korupcja-ksiazka/>).

¹⁴ B. Bieliszczuk, M. Zaniewicz, *Implikacje budowy Nord Stream 2 dla Ukrainy*, „Biuletyn PISM”, nr 150 (2348), 12 sierpnia 2021, s.1-2.

¹⁵ P. Borowska, *Idealny kanclerz dla Rosji: Z którego następcy Angeli Merkel najbardziej ucieszy się Władimir Putin?*, „EURACTIV.pl”, 1 sierpnia 2021, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna/news/niemcy-rosja-berlin-moskwa-angela-merkel-wladimir-putin-scholz-laschet-baerbock-cdu-spd-zieloni-wybory-nord-stream-ukraina/>. Por.: Niemcy po wyborach: koalicja wokół SPD?, „Komentarze OSW”, 27.09.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/komentarze-osw/2021-09-27/niemcy-po-wyborach-koalicja-wokol-spd>.

wschodniej flanki NATO (konsultacje z którymi zaaranżowano tuż przed spotkaniem Biden-Putin i to pod wyraźnym naciskiem dyplomacji polskiej)¹⁶, ale i Ukrainy (która „konsultowana” była post factum)¹⁷. Na dodatek prezydent Joe Biden, który retorycznie ostro potępia Rosję, 3 lutego 2021 r. zgodził się na przedłużenie układu USA-Rosja o redukcji strategicznych broni jądrowych New Start, czego nie chciał Donald Trump, domagając się uwzględnienia potencjału rakiet chińskich i pocisków średniego zasięgu (np. Iskander). Nowa administracja USA przystała na przedłużenie umowy na warunkach rosyjskich¹⁸. Moskwa pozbyła się groźby wzięcia na swe barki ciężaru wyścigu zbrojeń jądrowych z Waszyngtonem, a zaoszczędzone środki będzie mogła przeznaczyć na zbrojenia konwencjonalne, które, w odróżnieniu od nuklearnych, są używane.

Sytuacja bezpieczeństwa w Europie środkowej, w tym sytuacja Ukrainy, gwałtownie się więc pogarsza. Niemieckie parcie na dokończenie Nord Stream 2 i apele prezydenta Francji Emmanuela Macrona o wznowienie współpracy UE z Rosją¹⁹, katastrofa wizerunkowa Unii przy okazji wizyty Josepa Borrella w Moskwie²⁰, deklaracja Heiko Massa – ministra spraw zagranicznych RFN o odmowie dostarczania przez Niemcy broni Ukrainie²¹, niemiecko-

¹⁶ Konsultacje USA z państwami bałtyckimi i oddzielnie z Polską oraz z Rumunią zostały zaimprovizowane na marginesie szczytu NATO w Brukseli w przeddzień spotkania Biden Putin i po publicznych wyrazach niezadowolenia ze strony szefa dyplomacji polskiej. Zbigniew Rau: Amerykanie nie znaleźli dla nas czasu, „Rzeczpospolita”, 11.06.2021, <https://www.rp.pl/kraj/art90631-zbigniew-rau-amerykanie-nie-znalezi-dla-nas-czasu> oraz *Readout of President Biden's Meeting with President Andrzej Duda of Poland*, Briefing Room, The White House, Statements and Releases, June 14, 2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/14/readout-of-president-bidens-meeting-with-president-andrzej-duda-of-poland/>; *Readout of President Biden's Meeting with Prime Minister Kaja Kallas of Estonia, President Egils Levits of Latvia, and President Gitanas Nausėda of Lithuania*, Briefing Room, The White House, Statements and Releases, June 14, 2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/statements-releases/2021/06/14/readout-of-president-bidens-meeting-with-prime-minister-kaja-kallas-of-estonia-president-egils-levits-of-latvia-and-president-gitanas-nauseda-of-lithuania/>. Patrz też: *Background Press Call by a Senior Administration Official On President Biden's Engagements at NATO Summit*, Press Briefings, The White House, June 14, 2021, <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/press-briefings/2021/06/14/background-press-call-by-a-senior-administration-official-on-president-bidens-engagements-at-nato-summit/>.

¹⁷ *Ukraina obawia się szczytu Biden-Putin*, „Russia Monitor”, Warsaw Institute, 16 czerwca 2021, <https://warsawinstitute.org/pl/ukraina-obawia-sie-szczytu-biden-putin/>.

¹⁸ Szerzej patrz: A. Kacprzyk, *Przedłużenie obowiązywania układu Nowy START*, „Komentarz PISM”, nr 10/2021, 27 stycznia 2021, s.1-2. Autor podkreśla pozytywne strony porozumienia, wskazując na zwiększenie spójności NATO. Polega ona jednak na zgodzie USA na „niewciążanie Europy do nowego wyścigu zbrojeń z Rosją”, a zatem także odpowiada interesom Kremla.

¹⁹ Szerzej patrz: M. Menkiszak, *Mów do mnie jeszcze. Rosja wobec inicjatyw détente Macrona*, „Punkt Widzenia OSW”, nr 83, marzec 2021, ss.50.

²⁰ Szerzej patrz: D. M. Herszenhorn, J. Barigazzi, *Borrell stands by as Lavrov calls EU 'unreliable partner'*, „Politico”, February 5, 2021, <https://www.politico.eu/article/borrell-stands-by-as-lavrov-calls-eu-unreliable-partner/>; M. Partyła, *"Rosjanie upokorzyli Borrella". Ostre komentarze odnośnie wizyty szefa unijnej dyplomacji w Moskwie*, RMF24, 5 lutego 2021, <https://www.rmf24.pl/fakty/swiat/news-rosjanie-upokorzyli-borrella-ostre-komentarze-odnosnie-wizyty.nId.5031992>, A. Rettman, *Russia humiliates Borrell in Moscow*, „Euobserver”, 5 February 2021, <https://euobserver.com/foreign/150844>, G. Kuczyński, *Rosja upokorzyła UE. Wizyta - katastrofa Borrella*, TVP Info, 6.02.2021, <https://www.tvp.info/52165367/rosja-upokorzyla-ue-wizyta-katastrofa-borrella>, Por.: C.F. Trippe, *Powrót Borrella z Moskwy: z pustymi i poobijanymi rękami*, „Deutsche Welle”, 7.02.2021, <https://www.dw.com/pl/powrot-borrella-z-moskwy-z-pustymi-i-poobijanymi-r%C4%99kami/a> oraz Osiński, *Wizyta Borrella w Moskwie kończy się gorzej niż przewidywali najwięksi pesymiści*, PAP, 2.05.2021, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C809031%2Cwizyta-borrella-w-rosji-konczy-sie-gorzej-niz-przewidywali-najwieksi>.

²¹ A. Krzysztosek, *Niemcy wykluczają dostarczanie broni Ukrainie. „Dostawy sprzętu nie rozwiążą konfliktu”*, „EURACTIV.pl”, 2 czerwca 2021, <https://www.euractiv.pl/section/polityka-zagraniczna-ue/news/niemcy-wykluczaja-dostarczanie-broni-ukrainie-dostawy-sprzetu-nie-rozwiaza-konfliktu/>.

francuska próba zaproszenia Putina na szczyt UE w czerwcu 2021 r.²² i wreszcie katastrofa wizerunkowa USA w Afganistanie²³ ośmielają decydentów na Kremlu do bardziej agresywnego działania.

Ukraińskie niedostatki rozpoznania pozycji Polski i początek zmiany optyki Kijowa

Wizerunek Polski na Ukrainie jest od lat bardzo pozytywny, dotyczy to jednak kraju jako takiego, a nie obecnego rządu RP, oglądanego przez pryzmat przekazu medialnego, kształtowanego przez fundacje niemieckie i polską opozycję. Zjawisko to było szczególnie silne za rządów Petra Poroszenki, w administracji którego znaleźli się znani politycy polskiej opozycji²⁴. W efekcie w procesie decyzyjnym państwa ukraińskiego, także po 2015 r., wyraźnie brakowało rzetelnej oceny polityki Polski. Wynika to z faktu, iż Ukraina nie posiada i nie buduje zinstytucjonalizowanego systemu niezależnego ukraińskiego (tzn. nie opartego na przekazie niemieckim czy innym zachodnim lub na przekazie towarzyskim środowisk opozycyjnych w Polsce do ekspertów ukraińskich) eksperckiego badania realnej sytuacji w Polsce i przekazywania wyników tych badań do ukraińskiego aparatu państwowego jako podstawy zachodzącego w nim procesu decyzyjnego. Ukrainie brak odpowiedników OSW, PISM czy innych think tanków polskich (Studium Europy Wschodniej UW, Instytutu Wschodniego Zygmunta Berdychowskiego, Instytutu Europy Środkowej w Lublinie, Centrum Europy Wschodniej UMCS etc.), w których w sumie kilkudziesięciu ekspertów pięć dni w tygodniu, osiem godzin dziennie bada sytuację na Ukrainie i raportuje wyniki tych badań polskim instytucjom państwowym i opinii publicznej. Ukraina analogicznej pracy w stosunku do Polski nie wykonuje. Jej obraz, zarówno sytuacji wewnętrznej w Polsce, jak i miejsca Polski na arenie międzynarodowej jest więc nieprawdziwy, a podejmowane na jego podstawie decyzje często błędne. Dotąd dominowała tendencja do lekceważenia znaczenia Polski²⁵ i kurs na przejście władzy w Polsce przez obecną opozycję, podniecany przez tę ostatnią przekazem o już, już mającym wybuchnąć „polskim majdanie”²⁶. Oczywiście istnieją na Ukrainie fachowe środowiska badawcze. Problem polega na braku ich instytucjonalnego wpływu na decyzje struktur państwowych – takiego jaki posiadają wyżej wskazane ośrodki polskie.

Ujawniona w ostatnich tygodniach sytuacja międzynarodowa Ukrainy pokazała kilka fundamentalnych rzeczy, dotąd niedostrzeganych nad Dnieprem. Dotychczasowa busola polityki ukraińskiej – Niemcy, okazały się główną siłą prącą do uderzenia w pozycję Ukrainy jako najważniejszego kraju tranzytowego dla rosyjskiego gazu do Europy, Polska zaś wyłoniła

²² S. Siebold, R. Emmott, G. Baczynska, *France and Germany drop Russia summit plan after EU's east objects*, Reuters, June 25, 2021, <https://www.reuters.com/world/europe/france-germany-drop-plans-russia-summit-after-eu-outcry-2021-06-25/>.

²³ I. Tharoor, *Afghanistan's crisis underscores the U.S.'s shifting place in the world*, "The Washington Post", August 20, 2021, <https://www.washingtonpost.com/world/2021/08/20/afghanistan-us-shifting-role/>.

²⁴ Zatrudnienie w charakterze doradców i administratorów Leszka Balcerowicza, Mirosława Czecha i Sławomira Nowaka było osobliwym krokiem na drodze do budowania poprawnych relacji z Warszawą. Jego odpowiednikiem mogłoby być hipotetyczne zaproszenie przez rząd polski do analogicznej współpracy Julii Tymoszenko czy Michaela Saakaszwilego, już po zerwaniu tego ostatniego z Poroszenką.

²⁵ Jako przykład patrz: В. Портников, *Діти й дорослі*, LB.ua, 9 листопада 2017, https://lb.ua/news/2017/11/09/381462_deti_vzrosli.html.

²⁶ Zob.: С. Приходько, «Здається, що у Варшаві почався Майдан?» Чим є протест під Сеймом — польські ЗМІ, „Український погляд”, 17 грудня 2016, <http://ukrpohliad.org/news/zdayetsya-shho-u-varshavi-pochavsvya-majdan-chym-ye-protest-pid-sejmom-polski-zmi.html>. Znacznie trzeźwiejszy ogląd sytuacji, choć też nie rozbawiony przekazu płynącego od polskiej opozycji patrz: О. Бабакова, *Різдвяний "Майдан" у Варшаві: як розпочалися протести в Польщі та до чого вони призведуть*, „Європейська правда”, 19 грудня 2016, <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/12/19/7059091/>.

się jako główny sojusznik w zwalczaniu tego zagrożenia²⁷. Jasno deklarowane w Monachium śródziemnomorsko-afrykańsko-bliskowschodnie priorytety Francji oraz chińskie USA, przy niechęci Niemiec do angażowania się u boku tak Paryża, jak i Waszyngtonu w konflikty na którymkolwiek z tych kierunków²⁸, w połączeniu z mniej czy bardziej zawołowanym dążeniem każdego z tych mocarstw do porozumienia z Rosją, pokazały zarówno podziały w świecie Zachodu, jak i samotność Europy Środkowej. Dostrzeżono to też w Kijowie i zobaczono, że jedynym państwem, które też to widzi, i które wraz z Ukrainą jest gotowe publicznie to powiedzieć jest Rzeczpospolita Polska. Pozytywna zmiana w relacjach wzajemnych Polski i Ukrainy narasta więc dynamicznie od powołania Trójkąta Lubelskiego, przez wspólne deklaracje ministrów spraw zagranicznych²⁹, po wystąpienie prezydenta RP Andrzeja Dudy na forum Platformy Krymskiej³⁰ i wspólną wizytę prezydentów Polski, Ukrainy i Rumunii w Kiszyniowie³¹.

Ukraina i Polska wobec wspólnego zagrożenia

Ukraina jest jednym z najbardziej zagrożonych przez Rosję państw w regionie - ofiarą jej zbrojnej agresji. Wystąpienie szefowej Russia Today Margarity Simonjan (nie działającej przecież bez wiedzy i zgody Kremla) z 28 stycznia 2021 r. z wezwaniem do aneksji Donbasu przez Rosję³², jak i utrzymane w podobnym duchu wypowiedzi samego Putina³³, świadczą o stałej gotowości Kremla do eskalacji wojny. Logistyczne przetrenowanie przez Rosję operacji przeciw Ukrainie nastąpiło wiosną 2021 r. Żołnierze wrócili do koszar (obniżono stopień ich gotowości bojowej), ale nie zostali wycofani, a cała rozwinięta logistyka (bazy, magazyny paliw i amunicji itd. infrastruktura) czeka w gotowości³⁴.

Polska, wraz z Litwą i Łotwą są od lata 2021 r. celem operacji „Śluza”, prowadzonej przez Białoruś i Rosję z wykorzystaniem imigrantów w charakterze instrumentu destabilizacji granicy i testowania sposobów reakcji państwa wschodniej flanki NATO i UE oraz obu tych organizacji na tego typu zagrożenie. Testowana jest też reakcja społeczeństw zaatakowanych państw. Cała operacja nosi znamiona „rozpoznania bojem” i jako taka ma charakter przygotowawczy do poważniejszej akcji z niewykluczonym komponentem zbrojnym o trudnej

²⁷ Patrz wspólny artykuł szefów MSZ Polski i Ukrainy: Z. Rau, D. Kułeba: Nord Stream 2 has damaged the West enough. Time to put an end to it, „Politico”, February 22, 2021, <https://www.politico.eu/article/nord-stream-2-pipeline-has-damaged-the-west-enough-time-to-put-an-end-to-it/>.

²⁸ M. Duclos, *The Munich Security Conference 2021-America Is Back, but What About the Europeans?*, 24 February 2021, <https://www.institutmontaigne.org/en/blog/munich-security-conference-2021-america-back-what-about-europeans>.

²⁹ *Deklaracja ministrów spraw zagranicznych państw Trójkąta Lubelskiego o wspólnym dziedzictwie europejskim i wspólnych wartościach*, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Serwis Rzeczypospolitej Polskiej, gov.pl, 07.07.2021, <https://www.gov.pl/web/dyplomacja/deklaracja-ministrow-spraw-zagranicznych-panstw-trojkat-lubelskiego-o-wspolnym-dziedzictwie-europejskim-i-wspolnych-wartosciach>.

³⁰ *Przemówienie podczas szczytu Platformy Krymskiej w Kijowie*, Prezydent.pl, 23 sierpnia 2021, <https://www.prezydent.pl/aktualnosci/wypowiedzi-prezydenta-rp/wystapienia/art.1362,przemowienie-prezydenta-rp-podczas-szczytu-platformy-krymskiej-w-kijowie.html>.

³¹ *Prezydenci Polski, Ukrainy i Rumunii deklarują wsparcie dla proeuropejskiego kursu Mołdawii*, „Dziennik Gazeta Prawna”, 27 sierpnia 2021, <https://www.gazetaprawna.pl/wiadomosci/artykuly/8232921,spotkanie-duda-prezydenci-ukrainy-rumunii-moldawii.html>.

³² A. Medalinskas, *Kremlin TV chief: Russia must annex east Ukraine*, „Atlantic Council. Ukraine Alert”, February 9, 2021, <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/kremlin-tv-chief-russia-must-annex-east-ukraine/>.

³³ *Władimir Putin zapowiedział, że Moskwa „nie porzuci Donbasu”*, PAP, 14.02.2021, <https://www.pap.pl/aktualnosci/news%2C814586%2Cwladimir-putin-zapowiedzial-ze-moskwa-nie-porzuci-donbasu.html>.

³⁴ A. Wilk, *Wycofanie wojsk? Siły rosyjskie u granic Ukrainy*, „Analizy OSW”, 28.04.2021, <https://www.osw.waw.pl/pl/publikacje/analizy/2021-04-28/wycofanie-wojsk-sily-rosyjskie-u-granic-ukrainy>.

do określenia skali, zapewne zależnej od wyników prowadzonego testu³⁵. Problem ten traktowany jest w Polsce bardzo poważnie, a zważywszy na kontekst wyżej opisanej sytuacji międzynarodowej skłania do intensyfikacji współpracy z innymi zagrożonymi przez Rosję państwami. Ukraina jest największym z nich.

Warszawa i Kijów od 2015 r. intensywnie rozwijają współpracę wojskową tak dwustronną, jak i w ramach partnerstwa Ukrainy z NATO³⁶. Polska jest po USA i Kanadzie trzecim największym dostawcą pomocy w materiale wojennym dla Armii Ukraińskiej, walczącej z rosyjską agresją³⁷. Armie obu państw wymieniają się doświadczeniem. Istnieje wspólna brygada ukraińsko-litewsko-polska-UKRLITPOLBRYG³⁸. Ukraina dysponuje bitną i ostrzelaną armią z bieżącym doświadczeniem z pola walki i to nie z egzotycznym przeciwnikiem, lecz z Rosją³⁹. Posiada też potężny przemysł zbrojeniowy. Czyni ją to atrakcyjnym partnerem dla Polski i powinno skutkować dalszym zbliżeniem obu krajów. Konflikt na linii Warszawa-Bruksela nie powinien wpływać na ten proces.

Spór Polski z mainstreamem UE i jego znaczenie dla Ukrainy

Konflikt z establishmentem unijnym, w którym wbrew swej woli znalazł się rząd polski, jest co do swej istoty słabo znany, a zatem i nierozumiany na Ukrainie. Nie jest to sytuacja zaskakująca, gdyż podobny brak zrozumienia cechuje także lwią część polskiej opinii publicznej i liczną grupę polskich polityków. Spór ten jest zaś przejawem szerszego konfliktu w łonie UE, narastającego od 30 lat. Wymaga on osobnego objaśnienia. Jego źródła i główne osie sporu można sprowadzić do czterech zasadniczych punktów:

a) Ideologizacji procesu integracji europejskiej pod hasłem „ever closer union”

Początki obserwowanych obecnie wstrząsów sięgają traktatu z Maastricht (1992), kiedy to proces integracji europejskiej przekształcił się z projektu pragmatycznego w ideologiczny projekt „coraz ściślejszej unii”, która postulowana już w traktacie rzymskim (1957)⁴⁰, stała się rzeczywistością w 1993 r. i była realizowana w kolejnych traktatach: amsterdamskim (1997), nicejskim (2001), niedoszłym konstytucyjnym (2004) i lizbońskim (2007). Odrzucanie traktatów w referendum i zmuszanie narodów do ponownego głosowania aż do uzyskania „właściwego wyniku” towarzyszyło ratyfikacji traktatów z Maastricht (powtórzone referendum w Danii), Nicei (dwukrotne referendum w Irlandii) i Lizbony (ponownie powtarzane w Irlandii). Traktat konstytucyjny odrzucono w referendum we Francji i w Holandii (2005). Holendrzy niechęć do szerszej integracji europejskiej potwierdzili w 2016 r. w kolejnym – wyżej wspomnianym referendum, odrzucając układ stowarzyszeniowy Ukrainy z UE.

b) Zmiany metody – pozatraktatowe poszerzanie kompetencji UE w drodze uzurpacji

³⁵ J. Raubo, *Bezpieczeństwo granic pełne mitów i "Operacja Śluza" [ANALIZA]*, „Defence24”, 25 sierpnia 2021, <https://www.defence24.pl/bezpieczenstwo-granic-pelne-mitow-i-operacja-sluza-analiza>. Por.: *Białoruska "Operacja Śluza". Starannie przygotowany plan służb*, „InfoSecurity24”, 25 sierpnia 2021, <https://www.infosecurity24.pl/bialoruska-operacjasluza-starannie-przygotowany-plan-sluzb>.

³⁶ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Specyfika relacji polsko-ukraińskich po 2015 r.*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 1, 2018, s.56-61.

³⁷ *Від аптечок до технологій: як Захід допомагає українській армії*, Центру громадського моніторингу та контролю, 29 Січня 2018, <http://naglyad.org/uk/2018/01/29/vid-aptechok-do-tehnologij-yak-zahid-dopomagaye-ukrayinskij-armiyi/#prettyPhoto>.

³⁸ *Historia*, LITPOLUKRBRIG, MON, <http://litpolukrbrig.wp.mil.pl/pl/111.html>.

³⁹ Szerzej o współczesnej armii ukraińskiej patrz: A. Wilk, *Najlepsza armia, jaką miała Ukraina. Zmiany w Siłach Zbrojnych Ukrainy po agresji rosyjskiej*, „Prace OSW”, nr 66, 7.07.2017, ss.44.

⁴⁰ *Traité instituant la Communauté Economique Européenne*, s.11, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/FR/TXT/PDF/?uri=CELEX:11957E/TXT&from=PL>.

Doświadczenie 2005 r. wykazało, że pogłębianie integracji, rozumiane jako przekazywanie suwerenności z państw członkowskich do Brukseli, nie może odbywać się zgodnie z obowiązującym prawem tzn. w drodze zmian traktatowych, gdyż ryzyko ich odrzucenia przez wyborców graniczy z pewnością. Traktat lizboński był więc ostatnim traktatem o UE. Liczy on sobie już 14 lat. Poprzednie przyjmowano w rytmie co 3-5 lat (Maastricht 1992, Amsterdam 1997, Nicea 2001, traktat konstytucyjny 2004, Lizbona 2007) Obecna przerwa nie wynika zaś z rezygnacji unijnego mainstreamu z zamiaru stałego pogłębiania integracji w ramach UE, lecz z uznania metody traktatowej za zagrażającą temu projektowi. Wybrano zatem metodę politycznego „rozpychania się” instytucji unijnych, usiłujących metodą faktów dokonanych uzurpować sobie uprawnienia nienadane im w traktatach i łamać opór sprzeciwiających się temu państw. Polska – najmniejsze z dużych państw UE i największe ze średnich, jest idealnym poligonem do testowania tej metody.

c) Budowy sformalizowanego systemu hegemonii mocarstw

Traktat lizboński osłabił pozycję instytucji UE i mniejszych państw wobec wielkich mocarstw. Prezydencję w UE, sprawowaną kolejno przez wszystkie państwa członkowskie (co tym mniejszym dawało unikalne okazje do wpływania na całokształt polityki unijnej), zamieniono na prezydencję w samej Radzie UE. Szefowie rządów państw prezydujących i ich ministrowie spraw zagranicznych przestali przewodniczyć odpowiednio Radzie Europejskiej i Radzie UE w formacie ministrów spraw zagranicznych, zastąpieni przez urzędników unijnych, nominowanych w wyniku zakulisowych procedur, zdominowanych przez Niemcy i Francję. Jedyny niegdyś najwyższy urzędnik UE – przewodniczący Komisji Europejskiej stał się jednym z trzech - dodano mu szefa unijnej dyplomacji i przewodniczącego Rady Europejskiej. Jego pozycja w stosunku do mocarstw unijnych osłabła. System głosowania w Radzie UE, oparty od początku procesu integracji europejskiej na zasadzie przeszacowania państw małych, po to, by z ich głosem musiano się liczyć, został zastąpiony systemem proporcjonalnym w stosunku do liczby ludności. Umocniło to przewagę mocarstw nad pozostałymi państwami⁴¹. Kryzysy: finansów południa strefy euro⁴², migracyjny⁴³ i covidowy⁴⁴, najsilniej uderzając w południową flankę UE, osłabiły Francję, Włochy i Hiszpanię, co relatywnie wzmocniło Niemcy. Brexit usunął z gry Wielką Brytanię⁴⁵, hamującą niemieckie i francuskie projekty pogłębionej integracji. Przewaga lewicowo-liberalnego mainstreamu w strukturach UE stała się miażdżąca, a dążenie do jak najściślejszej integracji z naruszeniem zasady równości państw nabrało rozmachu. Sytuacja ta zaostrzała rywalizacją o kurczące się w wyniku wyżej wymienionych kryzysów zasoby unijne, pochłaniane przez narastające wyzwania, musiała doprowadzić do starcia. Jego tłem, szczególnie na scenie Parlamentu Europejskiego jest przy tym spór ideologiczny unijnego mainstreamu (ekologia, aborcja, LGBT itd.) z konserwatywnymi rządami Polski, Węgier⁴⁶ i coraz wyraźniej także Słowenii⁴⁷.

⁴¹ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Nicejska równowaga*, „Polska w Europie”, nr 1(45) 2004, s.23-41.

⁴² Szerzej patrz: M. Götz, *Kryzys i przyszłość strefy euro*, Warszawa 2012, ss.214. Por.: E. Cziomer, *Rola Niemiec w kryzysie strefy euro po 2009 roku*, Kraków 2013, ss.266.

⁴³ Szerzej patrz: R. Alexander, *Angela Merkel i kryzys migracyjny. Dzień po dniu*, Warszawa 2017, ss. 310 oraz J. Balicki, W. Necel, (red.), *Kryzys migracyjny w Europie. Wyzwania etyczne, społeczno-kulturowe i etniczne*, Warszawa 2017, ss.312.

⁴⁴ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *UE wobec pandemii COVID-19*, „Nowe Państwo”, nr 174, 11/2020, s.16-22. Por.: *Wirus, który zmienia Unię Europejską*, „The Warsaw Institute Review”, 14 sierpnia 2020, <https://warsawinstitute.review/pl/numer-1-2020/wirus-ktory-zmienia-unie-europejska/>.

⁴⁵ Szerzej patrz: K. O'Rourke, *A Short History of Brexit: From Brentry to Backstop*, London 2019, ss.400.

⁴⁶ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Nowa odłona konfliktu wokół członkostwa Fidesz w EPL w kontekście epidemii koronawirusa*, „Przegląd Sejmowy”, nr 3, 2021, s.167-198.

⁴⁷ M. Seroka, *Drugi Orbán? Słowenia pod rządami Janšy*, „Komentarze OSW”, 14.09.2021, ss.6. Por.: J. Muś, *Słoweńska prezydencja w Radzie UE w cieniu kryzysów wewnętrznych i zewnętrznych*, „Komentarze IEŚ”, nr 400 (97/2021), 31 maja 2021, <https://ies.lublin.pl/komentarze/slowenska-prezydencja-w-radzie-ue-w-cieniu-kryzysow-wewnetrznych-i-zewnetrznych/>.

d) Natura podziału sceny politycznej Unii Europejskiej

Scena polityczna UE nie dzieli się na „siły proeuropejskie” i „nacjonalistycznych populistów”. To podział nieprawdziwy i analitycznie nieużyteczny. W istocie dzieli się ona na obóz kontynuacji obecnego modelu integracji europejskiej, obóz reform i silnie osłabiony brexitem obóz antyunijny⁴⁸. Ten pierwszy chce nieustającego pogłębiania integracji – (*de facto* centralizacji UE pod batutą Niemiec i słabnącej Francji), opartej na łamaniu odrębności słabszych państw członkowskich i transferze ich suwerenności do brukselskiego centrum. Unia w tym ujęciu staje się asymetryczną federacją, w której mocarstwom dominującym przypada rola kierownicza, a pozostałym podrzędna.

Obóz zmian chce Unii jako związku równoprawnych państw oraz ograniczenia kompetencji i ambicji instytucji centralnych UE do rozmiarów umożliwiających skuteczne wypełnianie przyjętych przez nie zadań⁴⁹.

Obóz negacji nie dysponuje obecnie żadną frakcją w Parlamencie Europejskim, a jego dawna główna siła – brytyjski UKIP, wraz z wyjściem Wielkiej Brytanii z UE, znalazł się poza unijną sceną polityczną.

Model pierwszy – centralistyczny – reprezentowany przez obóz kontynuacji, prowadzi do reakcji zagrożonych w swej suwerenności narodów i grozi rozsądzeniem UE. Model drugi – budowany przez reformatorów, redukuje napięcie, uzgadnia ambicje UE z jej realnymi możliwościami i otwiera szanse na odrodzenie się społecznego poparcia dla procesu integracji europejskiej, załamującego się w licznych państwach UE. Każda uzurpacja - działanie instytucji UE poza przypisanymi im w traktatach kompetencjami - wypycha centrowych eurorealistów na pozycje eurosceptyczne. Szkodzi więc Unii, a nie ją umacnia. Wszystkie znane unie, od kalmarskiej (średniowiecznej unii Skandynawów) po Jugosławię upadały wskutek niepohamowanego dążenia najsilniejszego w nich podmiotu do zdominowania pozostałych z lekceważeniem interesów i tradycji poszczególnych części składowych unii. Jest to także doświadczenie Zaporozża w ramach Rzeczypospolitej, któremu magnaci (ówcześni oligarchowie) odmówili równych praw i które się przeciw temu zbuntowało⁵⁰.

Wnioski - model UE a interesy Ukrainy - Unia głębsza i mniejsza czy płytsza, a większa?

Scentralizowana UE oznacza dominację Niemiec i Francji, prących do porozumienia z Rosją. Polska się temu przeciwstawia. Euroentuzjaści tak w Brukseli, jak i w Polsce usiłują przy tym, ze względów propagandowych wytworzyć wrażenie, że bycie opozycją wobec rządzących (unijnego mainstreamu) jest równoznaczne z byciem wrogiem państwa (Unii) i w tych barwach malują Polskę. Jest to zabieg zadziwiający, gdyż charakterystyczny raczej dla tradycji moskiewskiej niż dla demokracji europejskiej. Tymczasem – jak w każdej demokracji – także w tej unijnej - opozycja wobec rządzących w UE nie oznacza wrogości wobec samej Unii, lecz inny pomysł na naturę procesu integracji. Pogłębianie integracji w oparciu o pozatraktatowe - niezgodne z prawem uzurpowanie sobie przez UE kompetencji traktatami jej nieprzypisanych i wymuszanie ich uznania presją polityczną i finansową, to prosta droga do rozsądzenia UE. Polska, walcząc przeciw temu procederowi, działa na rzecz jej ocalenia i

⁴⁸ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Unia Europejska po wyborach do Parlamentu Europejskiego*, Teksty i Komentarze OMP, 1.04.2020, <http://usa-ue.pl/teksty-i-komentarze/teksty/unia-europejska-po-wyborach-do-parlamentu-europejskiego/>.

⁴⁹ Program tego obozu został sformułowany w deklaracji 16 partii centrowych i konserwatywnych z państw członkowskich UE 2 lipca 2021 r. Patrz: *Wspólna deklaracja europejskich partii*, Prawo i Sprawiedliwość, Aktualności, 2.07.2021, <http://pis.org.pl/aktualnosci/wspolna-deklaracja-europejskich-partii> Por.: Déclaration sur l’avenir de l’Europe, Rassemblement National, Vendredi le 2 juillet 2021, https://rassemblementnational.fr/wp-content/uploads/2021/07/De%CC%81claration_sur_lavenir_de_leurope_MLP.pdf

⁵⁰ Szerzej patrz: P. Żurawski vel Grajewski, *Duch pyszny poprzedza upadek. Rozważania o naturze procesu rozpadu unii*, OMP: Kraków 2012, ss.208.

poszerzenia. Unia głęboko zintegrowana odrzuci bowiem Ukrainę, a państwa swej wschodniej flanki, przeszkadzające porozumieniu z Moskwą, zepchnie do drugiej kategorii członkostwa. Unia płytsza będzie zaś bardziej otwarta na przyjęcie nowych członków – prędzej się rozszerzy i przyjmie w poczet swych państw Ukrainę. Polska, walcząc o ten właśnie model integracji europejskiej, walczy o jedyny jego kształt, w którym UE będzie w stanie zaakceptować pełne włączenie doń Kijowa.